

Đề bài

Tấm lòng yêu thương
mênh mông đối với đất
nước, đối với con người
trong thơ Hồ Chí Minh.

Bài làm

*Ôi lòng Bác vậy cứ thương ta
Thương cuộc đời chung, thương cỏ hoa
Chỉ biết quên mình cho hết thảy
Như dòng sông chảy, nặng phù sa*

(Tố Hữu)

Tiếng thơ hay là tiếng lòng ta đó.

Bác đã ra đi, để lại muôn vàn nỗi tiếc thương cho toàn dân tộc. Cả dân tộc Việt Nam khóc Bác, cả đất trời Việt Nam nhớ Bác. Nhưng lòng thương bao la nồng đậm của Bác vẫn còn đó, sưởi ấm chúng ta muôn đời và thơ Bác vẫn còn đây. Đó là niềm an ủi lớn lao, là niềm tự hào vô hạn của chúng ta. Mười sáu năm đã trôi qua kể từ ngày *Bác đã lên đường nhẹ bước tiên*, vậy mà cứ ngỡ như Bác hãy còn đây, vừa hỏi đồng bào ta “*Đồng bào nghe tôi nói rõ không?*” và đang bắt nhịp bài ca *Kết đoàn...* Ngày hôm nay, ngồi bên những dòng thơ của Bác, ta lại thấy ấm trong lòng bao tình cảm thiêng liêng cao quý, lại rộn lên những niềm vui nỗi nhớ khi nghĩ về Người – Bác Hồ muôn kính ngàn yêu...

Có người từng cho rằng vạn vật đều rất sợ thời gian vì thời gian sẽ làm phai mờ tất cả, sẽ phủ một lớp bụi lên những dĩ vãng, lên những gì đã qua. Nhưng thời gian lại “rất sợ” những bậc vĩ nhân, vì nó không làm lu mờ chút nào hình ảnh họ trong tâm trí hậu thế, trái lại thời gian càng dài lại càng khẳng định thêm chân giá trị vốn đã rất sáng trong họ, lưu truyền muôn đời. Bác của chúng ta cũng là như vậy. Chẳng bao giờ Người tự nhận rằng mình là một bậc vĩ nhân, nhưng chắc chắn rằng, những thế hệ sau này của dân tộc Việt Nam vĩnh viễn không quên hình ảnh Bác. Đó là vì Người đã để lại cho chúng ta những di sản quý báu: một sự nghiệp cách mạng vĩ đại, những bài học lớn về phẩm chất đạo đức cách mạng và cả “một tấm lòng yêu thương mệnh mông đối với đất nước đối với con người”.

Bác là con người Việt Nam mang trong mình tất cả những phẩm chất tốt đẹp truyền thống của dân tộc, “là con người Việt Nam hơn bất cứ người Việt Nam nào”, đã tiếp thu được những tinh hoa của dân tộc mà trong đó có cả tình thương bao la, tha thiết đối với một dân tộc vốn đã cháy trong mình dòng máu Lạc Hồng qua suốt bốn nghìn năm. Cụ Phó bảng Nguyễn Sinh Sắc lại sớm khơi dậy trong tâm hồn con trai mình tấm lòng ái quốc, biết căm giận, biết xót thương. Cậu bé Cung đã lớn lên trong vòng tay trìu mến của mẹ hiền, trong những câu ru hời “*Nhiều điều phù lấy giá gương*” ngọt ngào hơi thở quê hương, trong đạo lí làm người của người bố rất mực nghèo nhưng rất mực khảng khái. Nhưng có lẽ cái cội nguồn sâu xa của tình thương bao la nơi Bác là cảnh sống lầm than của dân tộc, mắt thấy, tai nghe cái đói nghèo cơ cực của người dân lao động. Bác thông cảm sâu sắc với nỗi niềm đau xót của người dân mất nước. Suy cho cùng, chính những cái ấy đã

làm nên chủ nghĩa yêu nước chân chính trong Bác mà cơ sở là nhân dân lao động, là tổ quốc yêu thương. Và Bác đã ra đi để tìm lấy con đường giải phóng dân tộc, giải phóng đất nước. Tình yêu thương ấy càng nồng đậm, càng sâu xa, thấm đượm trong những trang *Nhật kí trong tù*. Vâng, trong tù với bao khổ cực gian lao, vậy mà lúc nào Bác cũng chỉ nghĩ đến những người khác, Bác đã khóc theo tiếng khóc của em bé chốn lao tù:

Oa!... Oa!... Oa!...

Cha trốn không đi lính nước nhà,

Nên nổi thân em vừa nửa tuổi,

Phải theo mẹ đến ở nhà pha.

(Cháu bé trong ngục Tân Dương)

Bọn Tưởng Giới Thạch tàn ác đến thế là cùng. Một em bé, chỉ mới sáu tháng mà đã thành “tù nhân”. Em có tội gì cơ chứ? *Cha trốn không đi lính nước nhà*, câu trả lời thật chua chát. Lời thơ vang lên như tiếng phẫn uất của một bé thơ mà tâm hồn hãy còn trong trắng, là sự đau xót đến tận tim gan của người chiến sĩ cách mạng đã qua nửa cuộc đời, phấn đấu cho sự nghiệp cách mạng. Nghe một tiếng khóc của cháu bé Trung Quốc, Bác đau xót và Bác như nghe cả hàng vạn, hàng triệu tiếng khóc của nhi đồng Việt Nam cũng trong cảnh đói nghèo. Những tiếng khóc ấy là nguồn tiếp thêm sức mạnh chiến đấu cho người chiến sĩ cộng sản, sẽ đưa cái chính quyền bọn Tưởng sớm đến chỗ bị tiêu diệt. Cảm thương cho em bé, cảm thương cho cả những “nạn hữu”:

Bỗng nghe trong ngục sáo vi vu,

Khúc nhạc tình quê chuyển điệu sầu

Muôn dặm quan hà khôn xiết nỗi,

Lên lầu ai đó ngóng trông nhau.

(Người bạn tù thổi sáo)

Sự đồng cảm sâu xa đã dẫn đến sự truyền cảm sâu sắc. Chỉ nghe một tiếng sáo *tư hương khúc* mà Bác thấu rõ nỗi lòng của người thổi, cũng đủ biết tấm lòng Bác mênh mông đến nhường nào. Tâm trạng nhớ thương ấy, Bác cảm, Bác hiểu, hiểu cho người trong ngục và hiểu cả cho ai đó ở nơi xa đang mòn mỏi ngóng trông (*khuê nhân cách thượng*). Tình cảm Bác so với người tù còn khổ gấp trăm lần. Người ấy bị giam nhưng vẫn còn ở trên mảnh đất quê hương, còn Bác một thân một mình nơi đất khách quê người mà *năm tròn cố quốc tâm hơi vắng* thì cái nhớ thương phải lớn hơn nhiều. Lúc nào Bác cũng ấp ủ một tình cảm sâu nặng đối với quê hương, sâu nặng đến mức chỉ một tiếng sáo cũng gọi lòng nhớ về đất nước, cũng rung động trái tim đầy những tình người.

Nhớ thương chất chứa trong lòng Bác, mặc dù Bác đã từng khẳng định *muốn nên sự nghiệp lớn, tinh thần càng phải cao*, đã thành các “tâm bệnh”

trong Bác. Đói khổ, nhọc nhằn của nhà tù bọn Tưởng, Bác đều vượt qua với nụ cười ngạo nghễ trong chốn lao lung. Thế nhưng có những lúc cái *ôm nặng* trong tâm đã buộc Bác phải cất tiếng *hát tràn (cuồng ca)*.

*Ngoại cảm trời Hoa con nóng lạnh,
Nội thương đất Việt cảnh lầm than.
Trong tù bị bệnh càng đau khổ,
Đáng khóc mà ta cứ hát tràn.*

(Ôm nặng)

Thương dân, nhớ nước, lúc nào cũng chỉ muốn được hoạt động để sớm đưa cách mạng đến thành công, sớm đưa tổ quốc ra khỏi đêm trường nô lệ. Hơn năm trường bị giải đi giải lại trên đất khách, có lúc nào Bác người ngoại tình cảm ấy, và có những đêm người đã hầu như thức trắng:

*Một canh... hai canh... lại ba canh,
Trần trọc, bần khoăn giắc chẳng thành;
Canh bốn canh năm vừa chợp mắt,
Sao vàng năm cánh mộng hồn quanh.*

(Không ngủ được)

Năm canh dài, theo từng nhịp cầm canh là nỗi lòng của Bác, trăm mối tơ vò, trần trọc bần khoăn vì việc chưa thành mà đã “bị tù đày” trong khi cách mạng đang rất cần người chèo chống. Giải phóng dân tộc sớm được ngày nào là bớt khổ cho dân ngày ấy, là lòng Bác bớt lo. Lo chợp mắt thì sao vàng năm cánh, hình ảnh đất nước lại hiện ra. Thực và mộng, tỉnh hay mơ đều như một trong dòng tâm trạng của Bác, một khi đã canh cánh trong lòng nhiệm vụ với nước với dân thì nhìn đâu, thấy đâu, nghĩ gì, viết gì cũng quy về cái đích cuối cùng ấy. Đọc bài thơ, ta chợt nhớ lại câu hát mẹ ru năm nào:

*Gió mùa thu, mẹ ru con ngủ
Năm canh chầy mẹ thức đủ vừa năm.*

Lời mẹ năm xưa ru hời tha thiết, lòng mẹ thương con, chỉ có thương con mà đã bao la như trời bể, mẹ đã thức trọn cho con. Con càng cảm động vô vàn khi Bác, Bác thức trọn năm canh vì dân tộc, cho “Tổ quốc”, cho cả con, cả mẹ. Mẹ thâu đêm quạt, ầu ơ cho con ngủ, còn Người thâu đêm phải trần trọc suy nghĩ để tìm ra con đường cách mạng ngắn nhất để giải phóng đất nước Việt Nam. Mẹ bao la một, bác muôn vạn lần bao la, mệnh mông.

Qua bao năm trường bôn ba nơi hải ngoại, Người lại về đây với đất nước quê hương, trân trọng hôn lên nắm đất của Tổ quốc. Ba mươi năm ở đất khách quê người là ba mươi năm mà:

*Đêm mơ ước, ngày thấy hình của nước
Cây cỏ trong chiêm bao xanh sắc biếc quê nhà*

Ăn một miếng ngon cũng đắng lòng vì Tổ quốc

(Chế Lan Viên)

Người về đây cùng với tình thương bao la, với vũ khí sắc bén để giải phóng non sông: chủ nghĩa Mác-Lênin, kết quả của những năm dài hoạt động gian khổ. Từ đó, người chiến sĩ cộng sản quốc tế – nhà ái quốc vĩ đại đã hòa làm một: Bác của chúng ta. Tình người vẫn nồng đậm như xưa. Các cháu nhi đồng năm xưa Bác khóc vì thương cho cảnh cơ cực, năm nay Bác lại vui cùng niềm vui các cháu mỗi dịp Trung thu về. Ôi các em chính là những người hạnh phúc nhất vì các em biết không: “Ai yêu nhi đồng bằng Bác Hồ Chí Minh”, tình cảm bao la Người dành cho các em đó.

Đường cách mạng đã rộng mở, dẫn đầu đoàn quân Việt Nam là Bác. Nỗi lo cho nước cho dân năm xưa vẫn ngày đêm canh cánh bên lòng Bác, khi thực dân Pháp tráo trở gây hấn, hòng cướp nước ta một lần nữa:

*Cảnh khuya như vẽ người chưa ngủ,
Chưa ngủ vì lo nỗi nước nhà.*

(Cảnh khuya)

“Chưa ngủ” ở đây – theo Nguyễn Đăng Mạnh – là cái bản lề khép mở hai tâm trạng trong Bác: yêu đời, yêu thiên nhiên nhưng trên cả là yêu Tổ quốc, yêu con người. Cần phải nhớ rằng ở Bác, lòng yêu đời, yêu thiên nhiên cũng bao la không kém. Có yêu đời mới có những vần thơ:

*Trong tù không rượu cũng không hoa,
Cảnh đẹp đêm nay khó hững hờ.
Người ngắm trăng soi ngoài cửa sổ,
Trăng nhòm khe cửa ngắm nhà thơ.*

(Ngắm trăng)

Những câu thơ chứa chan tình cảm và sáng ngời phong cách ung dung tự tại đã vút lên từ trong lao tù tăm tối, từ trong gông xiềng trói buộc, của lòng yêu đời trong Bác “đè bẹp” cái khổ, cái khó, nay lòng yêu đời vẫn rực sáng, vẫn vô hạn khi ngược nhìn vàng trắng tri kỉ ở chiến khu xanh:

*Tiếng suối trong như tiếng hát xa
Trăng lồng cổ thụ bóng lồng hoa.*

(Cảnh khuya)

Cảnh đẹp và lòng người càng đẹp.

Có hiểu cái lòng yêu đời mệnh mông kia, ta mới càng hiểu, mới quý tình yêu người của Bác. Yêu thiên nhiên, yêu đất nước nhưng có bao giờ Bác lãng quên nhiệm vụ của mình, trách nhiệm của một vị lãnh tụ đầu! Và chính lòng yêu thiên nhiên đất nước kia càng thúc giục Bác hãy mau mau giải phóng Tổ quốc Việt Nam. Hóa ra hai mà một, riêng mà chung, ý tình sâu đậm vô cùng. Niềm vui riêng chỉ đến bên Người khi cái vui chung đã trọn

vẹn, như tin chiến thắng bay về trong ánh trăng (*Báo tiệp*)... *Bác ơi tìm Bác mệnh mông thế* là vậy đây.

Thơ Bác thì rất nhiều và hầu như bài nào, câu nào, không ít thì nhiều, không ẩn thì hiện, lúc trào dâng, lúc sâu lắng tình cảm mệnh mông của Bác. Thơ Bác thể hiện niềm tự hào, niềm tin của Bác đối với nhân dân, với sự nghiệp cách mạng. Xin nhớ lại những chùm thơ xuân của Người năm nào:

*Xuân về xin có một bài ca
Gửi chúc đồng bào cả nước ta
Chống Mĩ hai miền đều đánh giỏi
Tin mừng thắng trận nở như hoa.*

(Mùng xuân 67)

Hoặc:

*Năm qua thắng lợi vẻ vang
Năm nay tiền tuyến chắc càng thắng to
Vì độc lập, vì tự do
Đánh cho Mĩ cút, đánh cho ngụy nhào
Tiến lên
Chiến sĩ đồng bào!
Bắc Nam sum họp, xuân nào vui hơn.*

(Mùng xuân 69)

Bài nào Bác cũng nói đến sự thống nhất đất nước, cho Bắc Nam về lại một nhà. Chúc Tết là phong tục cổ truyền của dân tộc, nhưng chúc Tết bằng thơ là đặc điểm riêng của Bác. Bài thơ xuân ngắn gọn vài hàng mà ý tình sao mệnh mông sâu rộng: tóm tắt chiến công, đề ra phương hướng năm tới, động viên chiến sĩ đồng bào hăng hái thi đua. Trùm lên trên hết là tình thương yêu triu mến của một vị lãnh tụ. Từ tấm lòng thương yêu ấy, Bác đã luôn hướng về cuộc chiến đấu của nhân dân, nhất là nhân dân miền Nam. Tiếng lòng Bác là tiếng lòng muôn triệu con người dân Việt. Cho nên mỗi lần nghĩ đến Người, lòng ta cảm thấy vừa tự hào, vừa thương mến, vừa kính trọng và cả những xúc động chân thành:

*Một buổi sáng, nhìn lòng ta, ta thấy Bác
Nước mắt tràn, ta cảm hết ơn sâu.*

(Chế Lan Viên)

Vâng, rất đúng khi ta nói về tấm lòng yêu thương mệnh mông của Bác đối với đất nước Việt Nam, đối với con người Việt Nam. Nhưng hãy còn chưa đủ vì ta mới nhìn Bác trên khía cạnh một con người Việt Nam truyền thống, mà chớ quên rằng Bác còn là một con người Việt Nam hiện đại, một chiến sĩ cộng sản quốc tế. Hiện tại trước hết là ở lòng yêu thương trong Bác

không chung chung, không yêu thương suông. Mà trái lại, gắn liền với hành động, là đi *tìm đường đi cho dân tộc theo đi*. Thương nước, Bác muốn nước độc lập. Thương dân, Bác muốn dân hạnh phúc. Hơn thế nữa, chủ nghĩa yêu nước trong Bác kết hợp với tinh thần quốc tế vô sản cao cả. Không những chỉ yêu thương đất nước và con người Việt Nam, tấm lòng của Bác còn trải rộng đến các dân tộc thuộc địa, đến nhân loại cần lao. Bác đấu tranh không chỉ để giải phóng dân tộc Việt mà còn để giải phóng loài người ra khỏi áp bức, bất công. Bởi vì Bác hiểu đâu có công xiêng nào chỉ dành riêng cho một nước, đâu chỉ bất công nào đè nặng trên vai một dân tộc mà thôi.

Bởi vậy, ta càng thêm quý thêm yêu Bác. Ta mới rõ tại sao Người lại thông cảm sâu sắc đến như vậy với những cảnh đời u ám trong xã hội Tưởng Giới Thạch. Bác cảm thương cho cặp vợ chồng người bạn tù:

*Anh đứng trong cửa sắt
Em đứng ngoài cửa sắt
Gần nhau trong tác gang
Mà biển trời cách mặt.*

(Vợ người bạn tù đến thăm chồng)

Bác vui với niềm vui của những nông dân Trung Quốc khi được mùa *đồng quê vang dậy tiếng ca vui, làng xóm ven sông đông đúc thế* và cùng lo cái lo hạn hán, thất bát của họ:

*Nghe nói xuân nay trời đại hạn
Mười phân thu hoạch chỉ vài phần.*

(Long An – Đồng Chính)

Còn ta, ta cảm thương cho chính Bác hay nói đúng hơn ta ghen ngào trước suy nghĩ quá cao thượng của Người, một người vì dân vì nước, bị giam cầm nơi đất khách quê người, không ai thăm hỏi.

Chủ nghĩa yêu nước trong thơ Bác, chủ nghĩa cộng sản trong con người Bác đã quyện chặt lấy nhau, kết hợp thành một khối thống nhất, một sự cộng hưởng vĩ đại. Chủ nghĩa yêu nước là sức mạnh giúp Bác vượt qua muôn trùng khó khăn, gian khổ để đến cái đích cuối cùng: một Việt Nam độc lập, một Việt Nam hòa bình, dân tộc Việt Nam hạnh phúc, dân tộc Việt Nam tự do, loài người no ấm tự do. Tình thương yêu của Bác ngọt ngào như dòng sữa mẹ năm nào, mặn mà như máu của cha chảy trong người. Tình thương của Bác không phải đến từ trên, từ bên ngoài vào mà chính là từ trái tim yêu thương rộng mở của người.

Mỗi lần nghĩ về Bác, chúng ta, cũng như nhà thơ Tô Hữu, đều cảm thấy:

*Ta bên Người, Người tỏa sáng trong ta!
Ta bỗng lớn ở bên Người một chút.*

(Tô Hữu)

Cái quan trọng là trong mỗi chúng ta, Người tỏa sáng cái gì, đúng hơn là ta học tập, cảm thụ được cái gì qua cuộc đời Bác, một cuộc đời tận tụy vì dân vì nước, và qua thơ văn Bác, vừa hay, vừa giản dị và rất sâu sắc, lòng ta bỗng lớn lên, thêm yêu non sông, yêu nhân dân đất nước. Mỗi chúng ta sẽ trở thành người lính nhỏ trong đoàn quân bách chiến bách thắng do Bác dẫn đầu. Sự nghiệp xây dựng Tổ quốc hôm nay đang cần muôn triệu bàn tay, khối óc góp lại. Những bàn tay được Bác truyền sức mạnh, dám đưa ra *xây dựng một sơn hà*, những con tim tràn ngập bao điều cao quý tiếp nhận từ ánh sáng tim Bác tỏa ra. Bác chắc hẳn không vừa lòng nếu chúng ta chỉ biết ngồi mà viết những dòng ca ngợi Người, vì Người đã *như đỉnh non cao tự dấu hình, trong rừng xanh lá ghét hư vinh*. Nhưng Bác sẽ vô cùng hài lòng nếu những thế hệ con cháu mai sau biết “theo chân Bác” biết *nói gót cha ông bước kịp mình*. Bác để lại cho dân tộc, cho toàn thể chúng ta cùng muôn vàn tình thương yêu. Chúng ta giữ lấy ấp ủ trong tim như những tình cảm cao quý nhất, thiêng liêng nhất, và nguyện biến thành hành động.

Bác ơi! Lời thơ Bác năm xưa nay chúng con đã chấp thêm vào cho nước non này muôn đời vĩnh viễn mùa xuân. Cuộc sống ta hôm nay ấm hơi ấm tình người. Con đường ta đi hôm nay luôn có bóng Bác dõi theo. Và ngân nga mãi trong lòng ta:

*Ôi lòng Bác vậy, cứ thương ta
Thương cuộc đời chung, thương cỏ hoa
Chỉ biết quên mình, cho hết thảy
Như dòng sông chảy, nặng phù sa*

(Tố Hữu)

Tiếng thơ hay tiếng lòng ta đó...